

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о ваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 41.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 14. ОКТОБРА. 1873.

ГОДИНА III.

ДРУШТВЕНЕ ВРЛИНЕ.

I.

Говорили смо у низу чланака „у врлини је наш спас“ о врлинама, које треба лично да красе свакога човека. Но човек није поникао да буде самохран, него да живи у друштву са својом браћом да би се узajмно одржали и напредовали.

И наш народ зна за врлине у друштву јер вели: без друштва нема јунаштва.

У друштву се развијају толико врлина колико је врсти радње што се ради у друштву а у корист друштва, али те врлине излазе све у једно врховно начело а то је правда. Правда обима све друштвене врлине, јер она сама обима све радње, које се извршују у корист друштву.

Све друге врлине као што су: љубав напрема ближњему, човечност, поштење, родољубље, искреност, великодушје, скромност сведоче да се у њима огледа дивно правило: Не чини другоме оно, што не желиш да теби други чине, — а то правило је основа правди.

Да човек може да врши правду, дао му је природни закон три својства а та су једнакост, слобода, својина.

Једнакост је физичко својство човека јер сви људи имају подједнако очи, руке, уста и уши, а имају живу потребу да се њима служе те да живе. Сви људи имају дакле једнако право да живе, да се служе свима основима за живот, сви су дакле људи једнаки пред богом.

Али зар сви људи једнако чују, виде, осећају, зар имају једнаке потребе, једнаке страсти? То не, јер то се зна да је по неки видовит, по неки кратковид, да је по неки халав по неки умерен, да је по неки тих по неки осоран, да је крпак и духом и телом а по неки слаботиња.

По томе дакле неби сви људи били једнаки? Људи су једнаки по суштини и природи ових својих средстава за живот али су неједнаки у развијању тих

средстава. Твориво је једно али није једна мера, тежина и садржина.

Дакле једнакост људи је односна, за то и рекосмо да су људи једнаки пред богом у природи али не рекосмо да су једнаки у друштву.

Зашто ли је слобода физичко својство човека?

Природа је створила свакога човека да буде слободан и самосталан. Неће човек узети туђе око да њиме гледа, туђе уво да њиме чује, туђа уста да њима једе, туђу ногу да њоме ходи, јер је природа све то дала свакоме, да је сваки самосталан те нико није другоме потчињен, нити је ко властан да му господари, да влада њиме.

Али питаћете: зар ако се ко роди снажан и јаки нема ли тај онда права да влада над слабијима?

Нема. Јер нити је то за њега нужно, нити има за то уговора између њега и других, и кад јаки и силни то чини, онда злоупотребљује своју снагу. То је начин којим се у животу злоупотребљује она реч што је зовемо право, јер право не може бити ништа друго до правда или узajмна обвеза.

А зашто је својина физичко својство човека?

Зато, јер када је сваки човек другоме раван и једнак дакле независан и слободан, онда је уједно и потпуно властан свога тела, властан је да располаже по својој вољи с оним што заради.

Па како извире из ових својстава правда?

Ево како. Када су људи једнаки, слободни, када једно другом не дугују, те немају ништа друго да траже један од другог до ли оно што један другом подједнако, у једнакој вредности дају, у колико оно што ја теби дајем вреди онолико исто, колико оно што ти мени дајеш — то је онда једнакост и правда једно исто, две речи за једну исту ствар, један исти природан закон и све друштвене врлине су само примене и последице тога закона. —

Како ваља развијати те друштвене врлине, разложићемо у идућем чланку.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.“

(Свршетак.)

3. Задружни (заједнички) благајник руководи при-
мање и издавање у задрузи; ово задње бива сваки
пут по упутству начелникову и свагда на призна-
ницу (Правило 20, 1). И о једном и о другом води
он уредно књигу, начином књиговођским.

Он полаже двоструку кауцију, ако је под платом,
и главни одбор то другачије не уреди.

На измаку задружне године саставља он рачуне
задружне благајне и преглед рачуна целокупне за-
друге (по извештајима одељењским), на прегледане и
потписане од рачунских прегледача, подноси их по
том годишњој скупштини.

За сваку грешку или штету у задружној благајни
— јамчи он свеколиким имањем.

4. Рачунски прегледачи прегледају благајну бар
сваке четврт године по једаред — а с начелником
по више пути (правило 20). Нарочито им је у дуж-
ности, на измаку задружне године прегледати и, ако
у реду буду, подписати рачуне благајне и преглед
рачуна целокупне задруге, које ће благајник с извеш-
тајем својим да поднесе скупштини.

ГЛАВА СЕДМА

Руковање задругиним новцем.

Правило 21. — Приход задружни издаје се по про-
рачуна, на преходној годишњој скупштини задружној
утлавањеноме. Више од прорачуна може главни одбор
издавати, кад буде у чем прека потреба — али по-
сле износи то пред скупштину ради накнадног одо-
брења, или попуњења.

Осим ручне касе у благајника, готовина се улаже
на књижицу у ком новчаном заводу. Колика може бити
та ручна каса — одређује главни одбор.

Резервни фонд, прилози оснивачки, прилози добро-
вољни и чиста добит од задружних забава улаже се
на што веће камате у ком јавном сигурном заводу
новчаном. Али главни одбор може одлучити да и на
други који начин тај новац припољује, под својом
заједничком одговорношћу. Заључак овај и начин пре-
извађања пријављује он најпре угар. министарству
земљерада, заната и трговине (односно земаљској вла-
ди у тројној краљевини), и о том после извештава
главну годишњу скупштину.

ГЛАВА ОСМА.

Печат и застава задруге.

Правило 22. — Печат је задрузи: у среди две
деснице руке, једна другој пружене и склопљене, око
њих венац од житног класја, а око тога напис: Ве-
лика задруга Срба занатлија 1870. Ова је година у-
зета за спомен кад се први пут покренула мисао о
удруживању Срба, држављана аустро-угарских.

Застава је задрузи плаве боје с украсима: с једне
стране оним истима као на печату, а с друге с ала-

мењима оних заната, који су били заступљени на но-
во-уставској скупштини у Сомбору 1873.

ГЛАВА ДЕВЕТА.

Порота задружна.

Правило 23. — Распре и зађевице, заподенуте у
стварма велико-задружним између задругара, или
између одељења савеза задружног — решава годиш-
њом скупштином изабрана порота од 36 лица.

Седиште је пороти у Новоме Саду.

Свака странка бира себи, кад буде, између тих
36 поротника по шесторицу, а њих дванаесторица
бирају себи за онај пар начелника и перовођу. Која
странка не би тога учинила за 14 дана од дана кад
се на то позове, јавља се по томе краљев. окружном
суду новосадском, с молбом да овај то учини; исто
тако, ако се поменута дванаесторица не сложе у лицу
начелника, бира га после речени кр. суд.

Ко буде кад кога позивао пред ову пороту, при-
јављује то најпре начелнику задружном, а он по томе
годинама најстаријем међу поротници. Поротник овај
сазива после пороту на састанац и парничаре на 24
сата унапред.

Порота расправља (сваки пут пре подне) јавно а
пресуђује тајним гласањем. Перовођа поротни нема
права гласачког.

Новчана глоба, где порота којој странци пресуди,
иду резервном фонду задружном.

Записници и друга писмена поротна чувају се у
архиви задружној.

Противу пресуде поротине нема призивања ни на
који суд.

ГЛАВА ДЕСЕТА.

Раздружење задруге.

Правило 24. — Задруга се ова раздружује, кад
то зашту две трећине свију задругара, узевши их
на број по бројеви свију одељења, односно целога
савеза од задруга. Тога ради сазива се скупштина,
на којој треба да буде две трећине свеколиких за-
другара.

Ако на тој раздружној скупштини не буде две тре-
ћине свију задругара, а целокупни број задругарски
још није снао на десеторицу (правило 25.) — то онда
остаје задруга и на даље.

Раздружна скупштина сазива се у Нови Сад.

На тој задружној скупштини решава већина над
половином јавним гласањем по имену.

Закључили се, да се задруга раздружи, то ће скуп-
штина изабрати одбор за ликвидовање — и пошто
се најпре подмире сви дугови задружни, остатком ће
се после расположити, како задружна скупштина о
томе одлучи. Али пре остварења те одлуке, јавља се
најпре за то угар. министарству земљерада, заната
и трговине (односно земаљској влади тројне краље-
вине.)

Правило 25. — Задруга је фактично раздружена и без закључка скупштинског — чим се број задругара смањи на десеторицу.

У овом случају најстарији члан од оне десеторице (ако није који од њих оне године задружни начелник) предаће свеколико имање задружно „Матици Српској“ у Новоме Саду, да она после тиме рукује ли на корист српскога занатлијства. И за ово јавља се најпре реченим земаљским властима (по правилу 14 и 24.) —

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо осмо.)

Шварценбергов павилон.

I.

Изложба, што су је кнезови шварценбершки приредили спада без сваке сумње у најзанимљивије и одиста у сваком погледу најподпуније и најлепше изложбе ове врсте и пружа свакоме гледаоцу савршену слику добара шварценбергових и силне продукције по њима. На овој ће изложби сваки по где што наћи што ће засецати у његову струку, те ће га по томе и више занимати но иначе што би; на њој ће наћи баштован своје, шумар опет своје на тако редом и рибар и ловац и земљорадник, који се уверио буде о стварној значајности изложбе, зна ће оценити и у пуној мери уважити намеру, која се приређивањем ове колективне изложбе, на спрам посетиоцима постићи хтеда.

И ми дакле увиђајући важност ове одиста извршене изложбе, прогледаћемо је, те ћемо најзнатније, што на њој спазими будемо у кратко обележити и уједно неке податке читаоцима саопштити, који се на ову ствар односе, а који ће многим читаоцима нови можда бити.

Но пре што би прешао на саму ствар, ваља читаоце да известим о значају Шварценбергових добара о култури у опште на њима, ваља најпосле о њима да дадем читаоцима мали географски, статистички и повеснички нацрт како би остало, што будем о самој изложби рећи имао, боље разумети могли.

Кнежевски дом Шварценбергова прастар је. Имање Шварценбергово *) све се од столећа на столеће множило, — испрва поклонима, што су их од немачких царева и чешких краљева зарад разних њихових задруга добијали, а после ваљаном економијом, — те је то имање већ тако нарастло, да добра што их Шварценбергови данас по Ческој, доњој Аустрији, Штајерској и Баварској поседавају, највећу имаовину сачињавају, што ју приватни људи у држави једној имати могу.

Даље се нећемо у повесницу кнежевског дома упуштати, јер нам прво од тога баш неби велике користи било а друго, што ни у сау ствар неспада.

Као што већ споменух њихова су добра разеута по Штајерској по Салцбургу, по доњој Аустрији, а најмање по Баварској, одкуда се управо Шварценбергови — пре толико векова у Ческу уселише. Добра им у Ческој сачињавају у скупу 309.629 ј. земље, добра у Штајерској 39.872 јутара добра у Баварској 4838 јут. добра у доњој Аустрији (Највалдек код Беча) око 660 јутара, а најпосле у Салцбургу до својих 17 јутара.

Садржина пак свију добара чини у свему 35½ □ миља или 355.172 јутара.

Ческа и штајерска добра сасвим су разкомадана. Највећа су крумавска, витингавска и фрауенбершка у Ческој, а у Штајерској опет муравска. Крумава чини засебно, скоро до својих 86.247 јутара, а посед у Морави износиће до својих 10.857 јут.

У колико се и нашта се та земља употребљује, нека разјасни ова таблица.

На томе простору имаде:

Шума	212.160 јут.
Ораће земље	51.690 "
Ливада	42.418 "
Винограда	17 "
Воћњака	606 "
Пољана на којима се хмељ сади	345 "
Рибњака и језера	17.420 "
Утрине	16.910 "
Башта и парака	448 "
У штај. алпама	3450 "

К овоме ваља јошт урачунати комплекс што је намењен земљерадничким школама. С овим дакле износи земља која хасне одбацује, у свему 345.567 јутара. —

Шварценбергове шуме у Ческој познате су као најлепше у Аустрији по уредби и по неги, а хасна коју доносе таква је грдна, да се дрво са шварценбергових добара чак за Немачку и Француску извози и то скоро до својих 12--13000 фати годишње.

Лов је неисказан. Дивљачи има сваке врсте а продукција у просеку годишње ова је: Јелена (год. 162 ком.) црне дивљачи (364 ком.) срна (783 ком.), дивљи коза (год. 3. ком.), зечева (год. 17254) гњетада (год. 919. к.), јаребица (12937 ком.) дивљих патака (год. 1536 ком.), шљука (год. 123 ком.) и друге различите дивљачи 519 ком., у свему дакле 34.411 комади годишње.

У језерима Шварценберговима гаје се риба у велико. Она је различита, а главније су сорте: Шаран (у многим варитетима), смуђ, штука, јегуља, лињак, греч, првенперка и т. д. Продукција на риби чини годишње знатну суму око својих 7166 ден.

Индустрија гвожђа ограничена је јединствено на штајерска добра, која производе до 380.000 ц. гвожђа. Продукција креча и фабрикација цигаља врло је знатна. (Цигаља год. 6 милиона ком., а креча г. 164.600 пената.)

*) Пређе на и данас јошт зову их Чеси „чернохорским.“

Што се тиче пољоделства, то заузимају прво место добра у Чешкој. Овде опет игра северна Ческа главну улогу, и то по томе већ, што је земља боља и климат згоднији. Јечам, кромпир и рена (шећерна) од највеће су значајности. Продукција јечма износи год. до својих 82.000 мерова, кромпира до 74.200 мер. а продукција рене износи до својих 450.000 цената, осим тога одбацује велику хасну: пшеница (51300 м.) зоб (88000), пасуљ и грах (22.250) и најпосле хмељ (1300 ц.)

Вина нема знатна нити по каквоћи ни ти по количини. Оно мало што га има (160 акова г.) само се продукује у Штајерској.

Осталог воћа пак имаде у великом броју. Продукција воћа износиће до 31.000 центи годишње, а од главних сората да наведем: Јабука (51090 воћака), крушака (38000 в.) шљива (89900 в.), ораха (12.710 в.), а остале врсте воћа (74050 воћ.); у свему дакле 254.830 ком. воћака.

Овде ваља да споменем и културу сунцокрета, којом се од новијег времена започело и која је већ знатно напредовало.

Подробније говорићу о овом предмету у идућем чланку своје, приликом кад будем саму изложбу Шварценбергову описао.

Наравна је ствар, да ће онде, где природних производа у изобиљу имаде и напредак индустрије знатан бити. Она је позамашна у сваком погледу. Од главнијих индустријалија ваља да наведем, шећер, меласу, олај, пиво, спирт, шкроб и брашно. Продукција нива сарамерно је највећа, 323000 акова год. Производ шећера износи г. до својих 67.300 ц., производ брашна до својих 80.000 мерова. Ово су — то ће сваки читалац увидети — знатни бројеви. Но томе се није никако чудити, јер овде стоје правоваљаној привреди сва средства на услузи, овде наука оно у савршава, што иначе природа неби никада кадра била створити, овде је прикупљена снага и морална и материјална, те се њоме ради на постигнућу целих једне која је доста означена речима: највећи степен благостања, усавршенство науке о пољској привреди и напредак индустрије.

Оволико сам уводом рећи имао и рећи морао ради бољег разумевања ствари само а у будућем чланку свом нека ми је задаћа, да изнесем читаоцима слику, каква ми се у изложби енезова шварценбершки приказала.

У Вечу 5. октобра 1873.

Тодор Стефановић Виловски.

ИЗВИНАРСТВА.

О плеснивом вину.

По вину ухваћену плесан (буђу) треба с четком ил метлом у бурету добро изчистити, и то четком ил метлом онаковом, која је за тај посао начињена;

и са зовином кором чисти се вино од плесни, само ваља зелено оно с коре слупштити.

Да с том кором вино од плесни очистиш, поступи овако: Спусти на конопцу комад такве коре кроз врањ у буре, и после неког времена извади, на кори нахватају плесан, опери, и опет кору у вино спусти, и то све дотле чини, док се год плесан на кори фата. Ако су бурад велика, а ти по неколико овакови кора нанижи и у бурад спуштај. Колико год пута ову кору на поље извадиш, толико је пута у чистој води опери.

И на следећи начин можеш вино од плесни ослободити: Најпре очисти руну од врања с поља и изнутра, доливај буре пуно и полагај плесан озгор с вина здувај. Ударај мало по пуном бурету озгор, око врања нарочито, и тако ће скривена лаза плесан опет на врањ изаћи, коју на ново сдувај. Ово дотле ради доливајући и дувајући, докле год плесни савсвим нестане. Тако лепо и добро очишћено буре добро заврањи.

Неки чисте плесниво вино са сољом, т. ј. ову у тавици дотле прже, док се не усија, пак је онда помешају с пет драма ситно стученог дугачког биберера и сипају у плесниво вино, које се за 24 сата изчисти.

И овако чисте плесан: спусте у буре чисту ланену крпу и шњоме по површју вина плесан кунуће, ваде на поље и у ладној води исперу (ал при сваком испирању треба фришка вода да буде), а затим по једну оку тазе воде у буре сипају, у којој је 5 драма „буре“ растоњено.

Дакле вино од плесни сачуваш, које се на славину дуго точи, мораш улити — по величини бурета — једну или две кашике пуне вејтина у буре и сачуваћеш га од плесни.

Ако ти се у бурету озгор на славини танка плеснива кожурица ухвати, а ти само с почетка кроз врањ у буре дувај и плесни ће нестати. После свагда буре са сумпором накади, ако ово пре тога није довољно накађено било, или ако с почетка није хтело више дима сумпоровог у себи да прими.

Кад по величини бурета успеш вејтина, да ти се вино под славином не уквари, онда добро затвори с врањем буре и не отварај га него пробуши маленом бургујом озго или врањ, или дугу близу врања, и ову пробушену рупицу држи свагда с малим чепом затворену, а кад обеш вино на славину да точиш, онда извади овај мали чеп, и пошто си вина наточио, опет с тим чепом руну затвори — и тим ће начином остати вино до последње капи у бурету добро и сачуваће се од плесни. Такђе је добро и на оно вино унутра вејтина сивати, које се на славину не троши да се од ваздуха и плесни сачува и да нимало укуса свој не промене.

Ако се у бурету већ толико плесни налази, коју ни с доливањем, ни с другим чим на поље извадити

не можеш, онда спуштај кроз руну враћеву у вино округло и довољно дугачак прут (шибицу), и овај врло лагано вади на поље; прилепљену на њега плесан добро испери и дотле овако ради, док сву плесан не извучеш.

Ако ти је буре велико, н. пр. од 20 акова, и тек од три дана вино из њега точиш, онда га нагази с приправљеним сумпором, т. ј. с комадићем од 2 паре великим, и то сваког осмог дана чини, и затварај буре свагда на брзо с враћем, да дим од сумпора над вином остане; овако дотле поступај, док вино сасвим неочистиш, али свагда затворено буре држи и пробуши на вр'у рупицу и поступај као мало пре што рекосмо. Свагда у вече, кад престанеш точити, нагази буре, јер би се иначе сумпоровити дим у вино увлачио и овоме непријатан задај давао.

Ако ти је буре на славини већ плесан ухватило, и не би хтело више сумпоровог дима у себе да прими, онда утерај сумпорови дим унутра с меови кроз враћеву руну, али не дувај на вино управо, но на страну. У том случају ћеш боље учинити, да на „дану,“ више површине вина малу рупицу пробушиш и кроз ову од озго тако ветар терај да се вино не додира. После дувања назади унутра буре али мало више него први пут.

„Тежак“

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

(Свршетак.)

„Нико није видео гладно гробље,“ кажу наши људи.

А ја велим да сам га видео. Од глади се неумре у један мах, па ако си се за време и наситио, опет је остао траг од оног старог гладовања, и тај ти штоди ма да си сит. Тако често гладовање увек нека трага за собом остави, док напоследак и сама човека у гроб несурва.

„Умро је од немоћи,“ кажу наше жене. Човек у четрдесетој години па од немоћи да умре! Човек, који је био висок и широк, прави Страхин бан, па у Четрдесетој години од слабости да умре. Да се од чуда и на смејеш! То су последице неуредна живота, слабе радње и многа пића а криво је томе и претоваривање и гладовање стомака. То је гладно гробље, ако нисте знали.

Нема хлеба, а седи бадава. И кад ради лудо ради. Опазих једнога са купусом на коли. Могло је бити до 300 главица. „Пријатељу,“ реко, „пошто је 100 главица?“

Два воринта!

„А били дао све за 5 форинти?“

„Даћу.“

„А одакле је купус?“

„Из Футога.“

„Па пошто би ме однео у Футог? запитах га.“

„Даћеш ми 10 воринти. Знаш, пут је каван и проваљен, а и Футог је далеко.“

„Једи бога ти брате,“ продужим шта је теже, овај купус или ја?“

„Ено га на, шта он пита. Та валда је купус много тежи!“

„Е видиш брајко ти купус сам сечеш, сам га товариш и скидаш с кола и тежи је од мене трипут, па се заглавиш с коли, те га мораш на путу сбацити и опет натоварити платио си за њега 3 фор. Дакле држим да имаш 2 ф. хасне, кад га даш за 5 ф. А за мене нећеш платити ником, нећеш ме дизати ни спуштати; кад се у благо увалимо, и ја ћу се сићи и изгурати па ћу ти и ручак платити, а ти опет иштеш 10 ф. до Футога. Спрам хасне коју ти купус доноси, треба да ме за 50 новч. однесеш а не за 10 форинти.“

„Е да боме! Куд он опет навија! хај мацко! Ошину коње и оде.“

Видиш брајко разумео ме је и опет се чини луд и неће да се опамети.

Таки су наши људи. Тврд је као времен, и никад га не можеш доста осолити као рибу, коју хоћеш да сушиш.

Наш свет неволе рачуна водити о свом домазлуку. Никад се он незамисли, која ће му радња више а која мање хасне донети, па да се по томе влада. Он оно чини што му кад у главу пуне, он незна да кућа, у којој се без рачуна живи пропасти мора.

Како наш сиромаш зарађује себи леба! Штап на раме а кабаницу на штап па хајд у Срем да копа винограде. Надница је 60 до 80 новчића. Поједе и попије 50—60 новч. на дан, остане му 12 нов. сваки дан за 6 дана чини 90 нов. у очи недеље купи крчужић и у њега 2—3 холбе ракије те се у недељу крене кући, да онесе деци својој понуде, ракије.

То му је зарада његова и тако он из дана у дан живи, немари што му се деца код куће од глади пресавила и што су жути као смиље, не види он, да му жена и ћерка мора да шара, да заслужи себи и деци хлеба, мора да шара, рекох, јер другом ничему није навикнута и научена, јер ни кошуље честито сашити неуме.

Тако синко са свију страна нападамо. Сав наш друштвени живот неваља. То би наша омладина требала да поправља, ту треба лечити ако смо ради излечити се. Још многи ни земичку за своје две крајцаре није кадар купити, а он хоће да је Мациније.

Лепа је намера и омладине, воље доста, али је слабо искуства. Треба да се склопи друштво које би отварао очи простоме свету. Сваки за свој рад треба да је строго одговоран и сви скупа радови и чанови треба да су међу собом ланцем скончани и да венац сачињавају, који ће народ свој крунисати. Ја нисам у таким пословима тако вешт, но имамо ми мудријих

глава, које би о том премишљати могле и тако друштво завести требале.

Ми све наглимо и ради смо у један мах цео свет поправити и дотерати. Та један шешир мора се толико газити, кувати и пеглати, док се на калуп недотера, да на глави стајати може, а камоли толике главе, које још при сваком гажењу, кувању и калуцању одпора дају. Лепо вели наша пословица:

„Ко лакше, ходи, даље оде.“

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Најбољи гној за дуван. „Deutsche Gartenzeitung“ донео је опширан један чланак о гнојењу дувана. У осталом ово је у том чланку најважније, где вели: „Професор Неслер покушавао је да гноји дуван са шталском мокраћом (пиштевином) и ђубретом, и тај је дуван имао од тога гнојења врло непријатан мирис и хрђаво је горео. Он је и са другим врстама гноја покушавао да дуван гноји, но најбоље му је испало онај дуван, ког је са пепелом гнојио. Тај је врло добро горео и имао најлепши мирис. Ово је покушавао на једној истој земљи, са једним истим семеном.“

Који је гној за лан најбољи. Професор Милер учинио је следећи покушај: посејао је лана од једног истог семена, на једнакој земљи: један комад те, ал добро урађене земље разделио је на три одељења. Једно је одељење нагнојио са кривијим ђубретом, и ту му је нарастао лан с $1\frac{1}{2}$ рифа; — друго је одељење нагнојио са коњским ђубретом, ту му је лан нарастао $1\frac{1}{3}$ рифа; а треће је одељење нагнојио са овчијим ђубретом, и тај му је лан био најбољи и најдужи — нарастао је преко 2 рифа.

Да лебац не плесиви. Како извадиш лебац из пећи (фуруне) а ти одма — колико их год имаш — мети у један брашнавац, ал тако: да дође горња кора на горњу, а долња на долњу. Кад хоћеш лебац да употребиш, а ти га један дан пре из цака извади, с млаком водом од брашна опери и остави га у соби, да кора мало омекне. Овако лађари по 6 недеља лебац одрже, без да и најмање трага од плесни (буђе) буде. Лебац мора добро испечен бити. —

Да стоку од мува сачуваш. Муве се по некад наврну на стоку тако, да ова сирота незна шта већ да ради бранећи се. Муве обично на извесна места падају и боду; та места треба намазати рибањом машћу, пак ни једна мува никад више на то место пасти неће.

Да очистиш потамнела стакла на прозору. Изтариј их најпре с копривом, пак их онда испери водом. Ако још не буду чиста, а ти их дотле тари, докле се гед не изчисте. Ништа их друго не може тако лепо очистити као коприва.

Целер. Целер захтева песковиту и подводну — влажну земљу. Њега ваља посејати с пролећа у расадник, и то онда, кад се и купус сеје; кад му лишће 4—5 пацаца дугачко нарасте, онда се из расаднице на неправљене леје, као и купус, расађује. Земљу треба за њега добро изкопати, истрошити и уравни.

На леју од 4 стопе ширине, може доћи 4 веда целера у једнаком растојању, а струк од струка нека је једну стопу удаљен. И њега, као и осталу зелен, која се расађује, ваља поред конопца (ужета) садити, да ред правије иде. Како који струк усадиш, одма га и залиј, и заливај га у будуће напрестано све дотле, док се год не прими, а кад се прими, а ти онда једног вачера целу леју (с решетком) добро залиј — ако неби кише било —, а идућег јутра пораније око сваког струка земљу с мотичицом пазљиво окопај и остави га после тога, да даље расте и да се развија.

Кад доцније лишће његово ојача и на скоро енша падне, онда преконај целу леју, ал и око сваког стручка земљу мало истроши, а траву — разуме се по себи — плев.

Касно под јесен треба га копати, т. ј. vadити, јер би на леји преко зиме остављен, озебао.

За зиму остављају га једни у подруму, као и шаргарепу, першун итд. у песку, а неки опет ископају јаму, успу у њу песка, лишће целеру одсеку, и корење у ту јаму просто побацају. Корење посу опет песком, на песак побацају шушња (где га има), на шушањ сламе, а на сламу земље, коју су из јаме ископали. Први је начин бољи за оне, који га мало за своју потребу остављају, а други је бољи за оне, који га у велико саде и продају.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шипуш и друг.) Сисак 19. октобра 1873. Кукуруза је ради занемареног односа опет 5—10 нов. у цени изгубила, и држи се сада по 4 ф. 70—75 нов. на 86 ф. Верба види се да неће тако лоша бити, као што се бојало, али се на јестинићу кукуруза рачунати несме, будући да ова перодицу ражи надоместити има.

Јечма нема.

Зоб је веома у угодном мњењу. Кроз непрестани однос је домаћа роба, тако рећи, до краја потражена, те се маленкости, које још на прво дођу, по 3 ф. 65 новч. бечки цент плаћају. Банатска ће роба, кад стизавати почне, и добар однос и добре цене имати.

Вода је за пловидбу још увек недостатна.

Време је лепо, најбоље пак на кишу, које би врло потребно било.

(Извештај Петра Узелца.) Трст 7. октоб. Укинуће царине, на увоз жита из иностранства, као и умањење подвозне цене на гвозденим путовима, ипак је у толико допринело, да цене, што се шпенице тиче, на више непоћоше, већ и прошле седмине непомичне осташе, к томе допринело је и то, што су послови слаби, и што промет у главном спава, јер се шпегуланги устручавају, на овако високе цене пословати. Промет сеизључиво односи на домаћа тробовања и околне млине.

Што се кукуруза тиче, то су цене с 20—25 нов. по мерову попустиле, а то из разлога, јер се у Банату, Мађарској, Ср-

бији. Босни, а у неколико и подунавским кнежевинама пробитачна жетва показује, к томе допринело је и то, што је укинута, и подвозна цена умањена. На овдашњем тргу главни је разлог, што је из Русије више терета стигло, што су стоваришта знатна, а послови доста мршави. За сад нема изгледа, да ће цене кукурузу поскочити, а извесно је и то, да знатно на зад ударити неће, као што је сва прилика, да ћемо до пролећа знатно вишу цену дочекати. Што се пшенице тиче, то је већ више него сигурно, да ће садашње цене на неко време непомичне остати, пак ако какве промене и наступе, то ће врло мала разлика у ценама бити; а да ће до пролећа знатно крешити, то се више, него сигурно рачунати може. Промет од прошле седмице изнаша само 6000 мерова пшенице а то 3000 подунавске 114 фл. по 9 ф. 55 нов. 2000 исто 114 и по фун. с воде, по 10 ф. 30 н. 1000 по 114 фл. по 9 ф. 60 н.

Кукуруза 8000 мер. и то 3000 подунавског из стоваришта, по 5 ф. 60 н. 2000 исто располагајућег по 5 ф. 70—75 нов. 3000 одеског с воде по 5 ф. 50 н. за 116 фунти. Од јуче оборене су цене с 10 повчића и продата је нека коликоћа одеског по 5 ф. 40 нов.

Друге врсте житија, као зоб, јечам и раж, занемарене су, тога ради и цене су мекше, али су стоваришта незнатна.

ПОДЛИСТАК.

ШТА ВРЕДИ ДОЈИЉА!

Приповетка једног Лемара.

(Свршетак.)

„Кристина беше онет мирна и весела као и пре. Трећега вечера после овога случаја оде В-р са женом својим родитељима. У кући беше све мирно. Кристина певаше неку тужну народну песму. У побочној соби радила је собарица. У један мах скочи Кристина прозору и нагло га отвори. Собарица је запитала кроз отворена врата, шта ради и нека затвори прозор, јер улази хладан вечерњи ваздух. Кристина јој одговори: да ли је чула што, јер њој се чини, као да је неко на улици по имену зове. Собарица рекне: да није ништа чула, то је проста машта. —

Али Кристина неможе да се смири, скакала је по соби као звер у кавезу. Стаде и послуша на прозору; тишина свугде и она ипак чује нешто. Отвори врата и изађе напоље. Скине обуће и полако се сиђе низ степенене. Калицик беше затворен. Кристина отвори прозор на трему и хтеде на поље, али прозор беше гвожђем препречен. Полако се принуђа у чељадску собу, беше случајно празна, прозор без гвожђета и Кристина се за тили часак створи на сокаку. Трчала је безобзирце по сокацима. Ноћни чувар тргне се јако, кад у један мах суну Кристина крај њега. Али ова јури кроз сокаке, док не дојури кући, у којој њезино чедо беше.

Кућа беше отворена, а дадиља њезина у комшилуку. Кристина затече дете своје у колевци, мирно и не плаче, само стење. Месец осветлио небо, те гледа на мајку, где се окамењена нагла над дететом својим. У томе дође дадиља са свећом. Кристина дрекне грозовито, чим спази чедо своје; чујала се за косу али после се умири, метне дете на дојку и какве ра-

дости! дете отвори очи, глади с ручицама мајку по образу и сиса. Пажљиво спусти онет дете и пољуби јорган под којим јој чедо заспа, барем очи склопи.

„Ја сам обилазећи болнице своје, прошао крај исте куће и слушајући гласан разговор, уђем унутра. Кристина ми истрчи на сусрет и радосно кљивне: „Моје чедо живи! Моје чедо живи!“ Али ја не видех живота, већ смрт за који часак. Хтедох наговорити Кристину да иде кући, али она беше туробна или задубљена у мислима те и неслуша на моје речи. Певала је детињску песму и њихала је дете у колевци и ја уватим било — било стоји и дете је заспало за навек. Силом хтедох отерати Кристину кући, јер јој хтедох заатајати смрт чеда њезина, али она га ухвати још једанпут и ја оназим где је ухватила невестница, те без једне речи паде крај колевке. Кад је поново оживисмо, смешила се и рече: „Да, моје чедо умре, али је ипак од мене сисало, да, да.“ Дигне се и тресла је главом, као да хтеде на све стране поздрављати. Био сам у грдном послу и наложим Кристини да остане туна, те ћу ја после по њу доћи. Овака каква је, несме натраг у трговчеву кућу. Кристина пристане, али за мојим одласком, наговори дадиљу да је прати. Мирна као дане ишла је по сокаку. Кад дођоше кући трговчевој, баш кола улазе кроз капију. Кристина рекне: „Пусти ме сада унутра!“ И за тили часак нестадеје. Ушуња се у дечију собу, тргне детенце из сна, стаде га љубити, милувати и певати:

Снавај ми чедо

На руди ми спај...

У томе уђе мати на врата. „Шта ми ради чедо моје?“ запитала?

„Твоје чедо! викне Кристина разбешњена. „Даље! даље! Твоје чедо, моје чедо, да твоје чедо убица мого детета! Убица, убица!“ дрекне разјарено и тресне дете о земљу. Дете је застењало и умре на пречац.

„Ваш у тај мах уђем у собу. Дете лежи на поду с размрсканом главом, мати крај детета онесвешћена; Кристина трчи певајући по соби. Ја сам се био скаменио.

„Још те ноћи одведоше Кристину у лудницу; ударило јој што по веле, млеко у главу. После дужег времена ужасног лудила најзад умреу лудници.

„Трговац В-р није добио више деце; одселио се из ове вароши.

„То беше последња дојиља, коју сам ја препоручио. Ја сам са назора својих изгубио половицу муштерија својих. Пре свега ваља за тим бити, да се девојке здравије васпитају, да у своје време могу здраве и праве матере бивати. Здравни људи су нам прека потреба. А кад би се морала узети дојиља у кућу, онда би родитељи морали водити бригу о дојиљином детету или баш примити дојиљу заједно с дететом у кућу. Можда би савремено било, кад би се склопила задруга људи и жена баш у тој сврси.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Угарски министар просвете и црквени дела издао је неки дан наредбу, за управу народних добара, која ће важити дотле док се наш народни црквено-просветни сабор не састане, да друкчије нареди. Та наредба није ни најмање мила нашим реакционарима и калуђерима, јер захтева од владика и манастирски настојатеља строгу одговорност за управу са народним добрима.

Тако и, пр. међу осталим вели се у наредби министарској, да ће онај манастирски настојатељ и управитељ бити збачен са свог чина и да ћему се обуставити плата, који до краја месеца новембра не поднесу уредне рачуне оних добара, којима су управљали, а рачуне још нису предали.

Колико се већ само из тога види, министарство се морало уверити да су баш калуђери арчили народна добра, па да томе сакрију траг, и да би у будуће могли тако радити, подигли су ларму против сабора и народне странке, као да су ови народна добра арчили. Сад се види да је било на курјакавика, али да су лисице месо крале. Свака лија мора долијати, па тако и овде.

У Босни је све црње и горе. Турци с дана у дан већма бесне. Сад је бањалучки паша, Мустафа Асим паша отпратио до 30. Срба босански у прогнанство чак у малу Азију. Турци као да баш хоће да сатру српско колено у Босни или да нагоне народ на оружје.

У Француској у тој земљу чуда и пренераза, као да ће се и скоро опет једно чудо свету на видику догодити, а то је да ће после дуготрајне борбе за одржање своје куће и слободе златне, за унапређење слободних мишљења и рада човечијег, да ће велимо после толике борбе и после толиких успеха опет наступити најокрутнија сила над човештвом — сила и власт „помилости божијој.“ Бурбонац, граф Шамбор, кога предке развијеште Французи на череге, и којима се хтеле у Француској за на век траг утргн. потомак тих бурбонаца, велимо, као да ће поести још за који дан сјајни престо охолних Француза.

Напредак неуморног деловања шпанолских републиканаца као да ће се претворити у вечити назадак, како поседне француски престо „краљ по милости божијој;“ јер се већ сад обећава, да ће други таки краљ, рођак францускога краља, заузети и шпанолски престо.

Цар немачки приспео је ових дана, као што новине јављају, у Беч, у госте нашем цару. С царем је немачки дошао и чувени немачки државник Бизмарк. Новине не могу доста да се нахвале и напреоведају великог славања, што се поводом тим у Бечу чини. И тако се опет састадоше цареви на царски диван, где ће, као што све новине већ уверавају, и о кукавној Босни која великашка речца пасти. —

Бечке новине јављају, да је попис бирача панчевачког изборног среза уништен.

Епархијска скупштина арадске дијецезе изабрала је за свог владину, проту Мунћана, кога је и круна одма потврдила. Дао бог скоро и код нас тако било.

Берзе у Бечу, Берлину опет страдавају. Банкарска друштва ладају по ново. Иста је пропаст наступила и у Америци у Њујорку;

Светска Изложба у Бечу има до сада штете преко 12 милијона, а док се сврши, биће још више.

Из Ђентеша јављају новинама, да је једна Мађарица родила дете са брадом и брковима, које је три сата живило, и после

смрти послато у Пешту професору Шajtхауеру за патолошки музеј. —

Влада је понела краљу предлог, како да се поново подели Угарска и Ердељ на жупаније. При тој новој подели веле да ће Романи и Саси у Ердељу бити врло раскомадани.

Буњевачке новине, што их издаје у Калочи честити каноник Антуновић, пратећи непрекидно наше српске ствари у развојаченој банатској крајини, веле: Мађарске новине напрежу се свеједнако, да Србима прижегу жиг нелојалности према укупној домовини. Наравно све зато: да буде оправдана забрана бирачких конференција, какве деаковци одржавају без икакве препреке. Овака политика може бити по наступајуће изборе успешна, али остаје главним питањем: хоћели бити по умирење народности корисна! Моћ и сила нису увек најразборитији саветници.

Бечке новине веле да ће наш цар крајем овог месеца у госте цару руском отићи. Тај састанак нашег и рускога цара као да ће најзначајнији бити од свих досадашњих састанака царских, који на себи носиле печат виших политичких делања.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НЕКОЛИКО НАРОДНИХ ПЕСАМА

ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ

ново допуњено издање

комад по 10 новч. а на више с рабатоm 20% може се добити и наручити у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.

ПОЛЖАЈНИК,

КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ ГОДИНУ

1874.

са ваљаним оригиналним садржајем.

(Година трећа.)

изићи ће из штампе за кратко време, а ко хоће да га наручи за себе или за растуривање у већем размеру уз рабат од 25%, нека се изволи обратити што пре „српској народној задружној штампарији“ у Нови Сад, која ће сваку пошт. наручбину најтачније и најбрже обавити.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са уобичајеним рабатоm, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.